

GERİ ALINAN PAYLARIN VERGİLEMESİNDE VE MUHASEBESİNDE SORUNLAR

Hasan Kaval

Prof. Dr., Atılım Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İşletme Bölümü
akademikdenetim@gmail.com

ÖZET

Sermaye şirketlerinin kendi paylarını edinmelerine ilişkin örnekler Türk Ticaret Kanununun yürürlüğe girmesi ile birlikte artmış görülmektedir. Ancak bu artışın mevzuatta belirtilen amaçların dışındaki amaçlarla gerçekleştirildiğine de tanık olunmaktadır. Bu işlemlerin vergi yasalarında düzenlenmemiş olması mükellefler ile vergi denetim kurumları arasında oldukça önemli tartışmaları gündeme getireceğe benzemektedir. Şirketlerin kendi paylarını edinimleri, bunların tekrar satışları kapsamında uygulanan fiyatlar hem ticaret hukuku, hem vergi hukukunu zorlayan sonuçlar doğurmaktadır. Bu kapsamda alım satımların transfer fiyatlamasına konu olup olmayacakları, geri sattıkları paylar nedeniyle ortaklar nezdinde doğan karların vergilemesi, şirketin geri aldığı payı tekrar satışı durumunda doğan olumlu veya olumsuz farkların niteliği konunun sorunlu alanlarını oluşturmaktadır.

Diğer taraftan bunların muhasebeleştirilmesine ilişkin Tekdüzen Hesap Planı'ndaki eksikliklerin işletmelerde yanlış yorum yapmaya neden olduğunu da görülmektedir. Bu uygulamalarda Türkiye Muhasebe Standartları esas alınmaması durumunda, oldukça önemli finansal raporlama hataları da yapılabilecektir. Bu inceleme söz konusu sorunlu alanlara dikkat çekmek amacıyla kaleme alınmıştır.

Anahtar Kelimeler: Geri Alınan Paylar, Transfer Fiyatlaması, İhraç Primi, Zımnî Temettü Dağıtımı, Sermayenin Geri Ödenmesi, Peçeleme

CHALLENGES REGARDING TAXATION AND ACCOUNTING OF REACQUISITION SHARES

ABSTRACT

The cases of corporations acquiring own shares have become more common after TTK going into effect. However, the intentions behind that operations differ from the intentions mentioned in the regulations. The fact that such operations have not been regulated by tax law will cause disputes between taxpayers and tax audit institutions. Corporations acquiring own shares and the prices for the resale of that shares create compelling consequences regarding both business law and tax law. Whether buying or selling should be a matter of transfer pricing or not; whether profit earned by shareholders after resale of that shares should be taxed or not; and negative and positive consequences of resale, are the main problems.

Moreover, deficiencies at the uniform chart of accounts regarding the accounting of such operations cause misinterpretations by the firms. Unless Turkish Accounting Standards is considered, severe financial reporting failures may happen. The purpose of this study is to shed light on such problematic areas.

Keywords: Reacquired Shares, Transfer Pricing, Stock Premium, Constructive Dividends, Repayment of Capital, Camouflaging

1. ÇALIŞMANIN AMACI VE SINIRLARI

Sermaye şirketlerine ilişkin hukuki düzenlemelerde özellikle anonim şirketler için sermayenin korunması temel ilkedir. Bu yaklaşımın hareket noktası anonim şirketlerde ortakların sınırsız sorumlu olmamaları sebebiyle alacaklılara teminat olarak minimum bir sermayenin varlığının korunmasıdır. Aynı bakış açısıyla, anonim şirketlerin kuruluşlarında ve faaliyetlerinin devamında minimum bir sermaye istenmekte, faaliyet gösterdikleri sektörlerde ve faaliyet konusuna göre aranan sermaye tutarı artırılabilir¹. Sermaye, belirlenen alt sınırlara geldiğinde şirketin tasfiyesine kadar gidilebilmektedir². Tüm bu düzenlemeler şirketin ilan edilmiş sermayesinin korunabilmesini sağlamak ve böylece şirketle ilgili üçüncü kişilere (paydaşlara) güvence verilmesi amaçlanmaktadır. Sermayenin korunması amacıyla, şirketin paylarının şirket tarafından geri alınması veya bir takım hukuki imkânlardan yararlanarak şirketin sermayesinin azaltılmamasının ve şirketin gerçek mal varlığının (aktif) sağlam tutulmasının yolları aranmaktadır.

2013 yılı sonu itibarıyla BİST’de işlem gören 25 şirketin bilançosunda bu işlemlere ilişkin rakam bulunmaktadır. Diğer şirketlerde de ortaklık paylarını geri alınması uygulamalarının, yeni Türk Ticaret Kanunu’nun (TTK) kısmen izin vermesi sonucunda arttığı görülmektedir.

Söz konusu artışı, Vergi Yasalarının ilişkili taraflarla yapılan işlemlere, özellikle işletmeden ortakların para çekmesine, doğrudan veya dolaylı bir şekilde sınır getirmesinin tabii bir yansıması olarak görülmektedir. Diğer taraftan, ortaklık paylarını geri alınması uygulamaları halka açık şirketlerde de değişik nedenler ile uygulama alanı bulmakta, bunun istismar edilmemesi içinde Sermaye Piyasası Kurulu (SPK) bazı düzenlemeler yapmaktadır.

Şirketlerin kendi pay senetlerini geri almalarının özellikle Anglo-Sakson ülkelerinde (Amerika, İngiltere, Kanada gibi) daha serbest ve yaygın kullanıldığı, bunun bir kar payı dağıtım ve sermaye geri ödeme politikasının uzantısı olarak

¹ Örneğin bankacılık sektörü, sigorta sektörü, enerji sektörü, aracılık faaliyetlerinde sermaye alt sınırları belirlendiği gibi, ayrıca bankacılık, sigortacılık ve aracı kurumlarda faaliyetlerin büyüklüğü ile artan oranda sermaye yeterlilik oranının tutturulması gözetim organları tarafından izlenmektedir.

² Sermayenin 2/3 ‘ünün veya tamamının yitirildiği durumlarda olduğu gibi.

kullanıldığı bilinmektedir. Buna karşın Kara Avrupa'sı ülkelerinde ise daha sınırlı bir şekilde kullanılmaktadır.

Türkiye'de önce sadece Sermaye Piyasası Kanunu (SPK) kapsamındaki şirketlerde kısmen uygulanabilen ve TTK ile tüm sermaye şirketlerimiz için imkân dâhiline giren şirketlerin kendi paylarını alabilme olanağının yarattığı sorunlar bu çalışmamızın amacını ve konusunu oluşturmaktadır.

Hangi şirketlerin neden bu imkândan yararlandıkları, bu olanağın sınırları ve sonuçlarına öz olarak değinilecek ancak literatürde tartışılan payların geri alımı suretiyle şirketin pay fiyatlarının artırılabilceği ve pay başına kazanç rasyolarının düzeltilebileceği gibi kuramsal tartışmalar ve bu uygulamanın ekonomik analizi çalışmanın konusu dışında kalacaktır. Yine yavru şirketlerin ana şirketlerinin pay senetlerini satın almaları durumu ve bunların konsolide bilançooya alınmaları inceleme konusu olmayacaktır.

2. PAYLARIN GERİ ALIM NEDENLERİ

Şirketlerin kendi paylarını geri almaları değişik nedenlere bağlanabilir. Bunlardan bir kısmı şirketin TTK ve Sermaye Piyasası Mevzuatında belirlenen ve ticarethanenin/işletmenin zarardan korunması veya işletmenin sürekliliğinin sağlanması gibi zorunlu nedenlerden kaynaklanmaktadır

2.1. Mevzuatta Belirlenen Nedenler

Türk Ticaret Kanunu olsun, SPK olsun şirketlerin paylarını bazı nedenlerle geri almalarını gerekli veya olağan görmüştür. Hatta bu sadece anonim şirketler için değil, limitet şirketler içinde söz konusudur.

Limited Şirketlerde;

- Eğer ana sözleşmede yazılı ise, veya şartlar ve hukuki durum dikkate alındığında haklı sebepler varsa ortağın kendi isteği ile,
- Yine şartlar gerektiriyor ise, Limited Şirketin yetkili kurulları (Müdürler Kurulu) nun isteği ile şirketten çıkarılabilir.
- Her iki durumda da çıkan veya çıkarılan ortağın şirketten çıkması nedeniyle ".....esas sermaye payının gerçek değerine uyan ayırma

akçesini isteme hakkına haizdir.” (TTK Md. 641) Böyle bir işlemin sonucunda yine şirket kendi paylarına iktisap etmiş olur.

Anonim Şirketlerde ise;

a) TTK'nun 382 nci maddesinde belirlenen;

- Esas veya çıkarılmış sermayenin azaltılmasına ilişkin 473 ve 475 nci maddelerin hükümleri uygulanıyor ise³,
- Bir kanuni satın alma yükümlülüğünden doğuyor ise,
- Bir şirket alacağının cebri icradan kurtarılması nedeniyle,
- Külli halefiyet kuralının gereği ise⁴

şeklinde belirlenmektedir. Bunlar TTK'nde belirlenen nedenlerdir. Ayrıca, özellikle SPK kapsamındaki şirketlerde şu durumlarda da payların geri alınması bir ihtiyaç olarak doğabilir.

b) Önemli nitelikteki işlemler neticesinde şirketin mali yapısında oldukça önemli bir değişiklik olması kaçınılmazdır. Bu durum, bazı ortaklar tarafından olumlu bir beklenti ile karşılanmayabilir ve kendilerinin bu durumdan zarar göreceğini düşünebilirler. Bu durumda, önemli nitelikteki işlemlerin karara bağlandığı Genel Kurul'a katılıp, muhalefet şerhini koydurdukları zaman, şirket daha önceden belirlenmiş bir ayrılma hakkını elde etmektedirler. Hatta bazı koşullarda genel kurula katılıp, muhalefet şerhi koyulmadan da bu hak kullanılabilir.

c) Yine şirketlerin ileride pay senedine dönüştürülebilir veya pay senetleri ile değiştirilebilir tahvil ihraç programları olması durumunda, kullanılacak payların sağlanması için geri alım programı yürütülebilir.

d) Bazı büyük şirketlerde görüldüğü gibi, özellikle üst yönetime şirketin pay senetleri vererek onların ücretlendirilmesi, ödüllendirilmesi programları kapsamında da doğan yükümlülüklerin karşılanması amacıyla da geri alım programları uygulanabilir.

³ Genel Kurul kararı ile şirketin sermayesinin azaltılması durumu,

⁴ Şirketin paylarını elinde tutan bir kişinin ölümü halinde mirasçılardan mirası reddetmeleri durumunda şirkete iade durumu,

2.2. Ortağın Şirkete Olan Borçlarının Ödenmesi

Şirket ortakları bazen kişisel harcamaları, bazen de şirketin vergiden düşülemeyecek harcamaları nedeniyle şirkete borçlanmakta ve bu borçlanılan tutarlar şirketin hesaplarında “131 Ortaklardan Alacaklar” hesabında birikmektedir. Bu biriken alacaklar vergi uygulamaları açısından işletmeden çekilen tutar, ödenmediği sürece ortakların şirketten sağladıkları bir finansman hizmeti olarak nitelendirilmektedir. Eğer bu tutarlar ortağa kullandırılmaz ise, işletmede başka türlü değerlendirilecek ve bir kazancın kaynağı olacaklardır. Şirketin bankalardan kredi kullanması durumunda, alternatif kazanç kaybı dışında da şirkete bir maliyeti oluşacaktır. Bu nedenle şirketin bankaya ödediği faiz ortağın şirketten kullandığı finansmanın maliyeti olarak nitelenmektedir. Bankaya ödenen faizin belirli bir tutarı bu alacak için ödenen faiz oranında ortağa yansıtılmaz ise, örtülü kazanç kavramı devreye girmektedir. Bu nedenle vergi denetim otoriteleri bu gibi durumlarda ortağın hesabına faiz yürütülmesini, ayrıca bu faizin ortağa bir hizmetin bedeli olduğu için Katma Değer Vergisi matrahına esas oluşturduğunu kabul etmekte, yargı organları da bu yaklaşımı haklı bulmaktadırlar.

Bu şekilde doğan ve biriken ortaklardan alacaklar, ortakların mali güçsüzlüğü nedeniyle geri ödenememekte, izleyen hesap dönemlerinde daha önceki ortağa yürütülen faiz ve KDV tekrar faize ve KDV'ye konu olmaktadır. Bu sarmal yıllar boyunca devam etmekte, eğer herhangi bir af veya vergi kolaylığı çıkmaz ise ortak tarafından ödenemeyecek tutarlara ulaşabilmektedir. Daha sonra ortaklar muhasebecilerden bu hesap bakiyelerinin tasfiyesi için çözüm istemekte ve gerçekçi bir şekilde çözüm bulunamadığı durumlarda bir takım hukuki olmayan yollara başvurulmaktadır. TTK'na getirilen yeni hükümlerle geri alınan paylar uygulaması bu tür durumlarda bir kurtarıcı olarak değerlendirilmektedir.. Ortaklar, TTK'nun 379-387 nci maddeleri ile 520 nci maddesinde düzenlenen bu imkânı borçlarından kurtulmak için bir çözüm olarak kullanmaktadırlar. Ancak, bu maddelerin kullanım veya yasa ile düzenleniş amacı bu olmadığı gibi bu olanak kullanılırken yeni bazı vergi sorunları doğmaktadır.

Bu işlem gerçekleştirilirken, yasada belirlenen ve aşağıda açıklanmaya çalışılacak bazı önkoşullar sağlanmadığı gibi, hesap bakiyeleri hesabın tasfiyesine kadar olan dönemde faiz almadığı için adeta bir vergi matrahı

aşındırmasına neden olmaktadır. Ayrıca şirketin pay senetlerinin borsa da rayici olmaması ve ortakların ve yöneticilerin aile üyelerinden meydana gelmesi gibi durumlarda şirketin geri alınan hissesinin gerçeğe uygun değeri belirlenememekte, gerçeğinden daha yüksek bir bedel ile payların şirkete satılabilme olanağı bulunmaktadır. Bütün bunlar yeni vergi sorunları doğurmaktadır.

2.3. Borsa Fiyatının Desteklenmesi

Finans ders kitapları şirket yönetiminin amacının kar değil, ortaklarının servetini artırmak olduğu, bu amaçla şirket yönetiminin kendi pay senetlerinin alım satımını yaparak da bu amaca ulaşabileceğini açıklar. Ancak, ülkemizde şirketlerin kendi paylarını serbestçe istedikleri miktara kadar ve istedikleri bedel karşılığında alıp satmaları mümkün olmamaktadır. Sınırlı bir şekilde olsa da bilimsel yayınlarda özellikle borsada işlem görmekte olan pay senetlerinde alım satımın amacı aşağıdaki başlıklarla incelenmektedir:

- a) İşletmede fazla olan sermayenin bizzat sahiplerinin kullanımına tahsis edilmesi,
- b) Piyasaya payların düşük fiyatlandırıldığı veya işlerin olumlu gittiği mesajının verilmek istenmesi (sinyal etkisi),
- c) Ele geçirmelerde karşı atak olarak caydırıcılık kazandırılması,
- d) Temettu ödemesi yerine hisse senedi geri satın alımları, ortakların vergi yükünü azaltması
- e) Nakit çıkısının yapılması sayesinde, yöneticilerin şirkette birikmiş atıl nakdi fazla ya da gereksiz yatırımlara yönlendirme olasılığının (temsil maliyetleri)azalması,

Ülkemizde, özellikle halka açık şirketlerde, halka arzdan belli bir süre sonra şirketin paylarının ilk arz fiyatının çok altına indiği, bu gelişmeden özellikle şirketin hâkim ortaklarının rahatsızlık duyarak fiyat düşmesini engellemek için yoğun bir çaba içine girdikleri gözlenmektedir. Fiyat düşüşünün farklı sebepleri olmakla birlikte şirketin hâkim ortakları paylarının fiyatını yükseltmek için değişik çözümler aramaktadırlar. Bu kapsamda, borsada dolaşımda olan pay sayısının azalması bir çözüm olarak değerlendirilmekte, şirkete ayrılmış fonlarda azalma olmadığı için her bir payın piyasa fiyatının yükseleceği gibi

önyargı söz konusu olabilmektedirler. Söz konusu önyargının finansman biliminde özellikle etkin piyasalar yaklaşımı altında kabul edilebilir bir beklenti olmamasına rağmen, pratikte şirket yönetimlerinin bu yola gittikleri şahsi gözlemlerimiz arasındadır.

2.4. Zimni Temettü ve Sermaye Geri Ödemesi

Normalde şirketin birikmiş karlarından ortaklara herhangi bir ödeme yapıldığında Gelir Vergisi Kanunu'nun 94ncü maddesi gereğince gelir vergisi stopajı (mevcut durumda %15) yapılmaktadır. Oysa temettü şeklinde değil de, pay senetlerinin geri alınması gibi bir işlem yapıldığında, uygulanan fiyata bağlı olarak birikmiş karlar stopaj yapılmadan zımnen dağıtılmış olabilmektedir. Örneğin; bir şirketin pay başına ödenmiş sermayesi 1.- TL, yasal yedekler 0,25 TL, olağanüstü yedekler 1,25TL ve diğer fonlar ise 0,10 TL olmak üzere bir pay senedinin defter değerinin 2,60 TL olduğunu varsayalım. Bir pay senedinin hesaplanan defter değerinden örneğin 2,60 TL 'dan geri satın alındığında bunun sadece önce kendi koyduğu sermaye payı olan 1.- TL dışında kalan 1,60 TL dağıtıldığında stopaja tabi olacaktır. Eğer bu kar dağıtımı şeklinde değil de, pay senedinin bu fiyat üzerinden geri alınması şeklinde bir işlem gerçekleşirse stopaj yapılmayacağı için pay sahibi stopaj yapılmadan birikmiş kar paylarını tahsil etmiş olmaktadır. Böylece vergiden de tasarruf veya erteleme sağlanmış olunmaktadır⁵. Burada sadece birikmiş karlar değil, daha önce işletmeye konulmuş sermayede geri çekilmiş olmaktadır. Sonuç olarak, hem net aktif anlamında, hem nominal sermaye anlamında sermaye azaltılmış olmaktadır.

3. GERİ ALINAN PAYLARA İLİŞKİN SINIRLAYICI MEVZUAT

Cari durumda konu ile ilgili iki hukuki düzenleme mevcuttur. Bunlardan birincisi, TTK'nun 379 – 387 ve 520 nci maddelerinde düzenlenmiş olup, diğeri ise, Sermaye Piyasası Kurulu tarafından yayınlanmış bulunan tebliğdir⁶. Ayrıca, Sermaye Piyasası Kurulu tarafından yayınlanan "Önemli Nitelikli İşlemlere İlişkin Esaslar ve Ayrılma Hakkı Tebliği"⁷ ile şirket için "Önemli Nitelikteki

⁵ Kişisel kanımız bu işlemin bir vergi tasarrufu değil, vergi erteleme sonucu doğurduğu şeklindedir ve bu husus bu çalışmanın 4.3.2. numaralı bölümünde açıklanmaktadır.

⁶ SPK Kurulu'nun II-22.1 Geri Alınan Paylar Tebliği 3.1.2014 tarihli Resmi Gazete 'de yayınlanmıştır.

⁷ SPK Kurulu'nun II-23.1 Önemli Nitelikteki İşlemlere İlişkin Ortak Esaslar ve Ayrılma Hakkında Tebliği" 24.12.2013 tarih ve 28861 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanmıştır.

İşlemler” ve “Önemlilik Kriterleri” belirlenmiştir. Önemlilik kriterleri kapsamında bazı faaliyetler gerçekleştirilecekse, Genel Kurul’da buna muhalif ortaklara belirli koşullarla şirketten ayrılma hakkı tanınmaktadır. Ayrılma hakkını kullanan ortak, elindeki payları şirkete belirli bir bedel karşılığında (ayrılma hakkı tutarında) devretmekte ve böylece yine şirket kendi paylarını iktisap etmiş olmaktadır.

SPK Tebliği esas itibarıyla TTK ile getirilen hükümleri daha açık hale getirmiş, ayrıca bu işlemlerin gerçekleştirilmesi sırasında istismarı önleyici bazı önlemler almış olmaktadır. Bu düzenlemelerin temel unsurları aşağıda özetlenmiştir:

- a) Bir şirketin geri alabileceği payların nominal bedeli, çıkarılmış veya ödenmiş sermayenin %10’ unu geçemez.
- b) Bu alımların gerçekleştirilebilmesi için öncelikle, yönetim kurulunun Genel Kurul’dan yetki alması gerekir.
- c) SPK mevzuatında geri alım işlemleri bir program dâhilinde yapılması gerekmektedir. Bu program kapsamında alım ve satıma ilişkin sınır fiyatlar belirlenmelidir. Eğer şirket borsaya açık bir şirket ise sınır fiyatlar, uygulama olarak pay senetlerinin daha önceki dönemde oluşmuş fiyat aralıkları içinde olacaktır. Dolayısıyla pay senetlerinin fiyatının bilimsel esaslara göre, özellikle muhasebe-finans biliminin geliştirdiği firma değerlendirme yöntemleri sonucunda bulunan fiyatlar olamaz. Firma değerlendirme raporu sonucundan bulunan fiyattan alım borsaya kapalı halka açık şirketler için mümkündür.
- d) SPK’na tabi şirketlerden borsaya açık şirketlerde sadece borsada işlem gören paylardan geri alım yapılabilir. Hakim veya ağırlıklı pay sahibi ortakların ellerinde bulunan borsaya kayıtlı olmayan hisselerin şirkete geri satımı mümkün değildir.
- e) SPK’na tabi şirketlerden borsada payları işlem görmeyen şirketlerde uygulanacak fiyat firma değerlendirme raporuna göre belirlenir.
- f) SPK kapsamında şirketlerde borsaya açık şirketler ile bu kanuna tabi olmayan şirketler bir program dâhilinde olmadan, sadece acil durumlarda şirketi zarardan korumak amacıyla geri satın alma yapılabilir.

Ancak, bu imkân SPK'na tabi payları borsa da işlem görmeyen şirketler için adeta yasaklanmıştır⁸.

Sermayenin nominal tutarının %10'unu aşan miktarlarda ve getirilen şekil şartlarına tam uyulmadan da alım yapılabilecek durumlar da aşağıdaki şekilde belirlenmiştir:

- Ödenmiş ve çıkarılmış sermayenin azaltılması amacıyla,
  - Külli halefiyet kuralının gereği olarak,
  - Karşılıksız olarak,
  - Azınlık haklarının korunmasına yönelik olarak alınmış SPK Kurulu ve mahkeme kararı neticesinde,
  - Cebri icra veya mahkeme kararı ile şirketin alacağı tahsil amacına yönelik olarak,
  - SPK Kurulu'nun ilgili düzenlemeleri uyarınca ayrılma hakkını kullanma veya ortaklıktan çıkarma/satma hakkının kullanılması nedeniyle.
- g) Mevzuata aykırı bir biçimde, acil durumlarda alım yapıldığında ve kanuna karşı hileli bir işlemle iktisap edilmişler ise bu hisselerin belirli bir süre sonra elden çıkarılması zorunluluğu vardır.
- h) Geri alım programları sermaye azaltılması amacıyla kullanılamaz.

Yukarıda belirtilen durumlar, önemli sonuçları da olsa rutin düzenlemelerdir. Ancak gerek TTK, gerekse SPK Kurulu geri alım yapabilmek için finansal bazı sınırlamalar getirmiştir ki, bunlar adeta alım satımı imkânsız kılmaktadır. İlk olarak, (TTK 379 (3)) *".....iktisap edilecek payların değeri düştükten sonra, kalan şirketin net aktifi en az esas veya çıkarılmış sermaye ile kanun ve esas sözleşme uyarınca dağıtılmasına izin verilmeyen yedek akçelerin toplamı kadar olmalıdır."* Yine TTK'nun 520/1nci maddesinde *"Şirket; iktisap ettiği kendi payları için iktisap değerini karşılayan tutarda yedek akçe ayırır. Bu ayrılan yedek akçeler anılan paylar devredildikleri veya yok edildikleri takdirde iktisap değerlerini karşılayan tutarda çözümler."* şeklinde hükümler yer almaktadır. Bu maddedeki her iki hüküm de, her halükarda geri alım

⁸ SPK, Geri Alınan Paylar Tebliği, Md 6, Paragraf 1, Md.9 (2)

yapabilecek şirketlerin öncelikle sermaye ve kısıtlı yedeklerin⁹ dışında geri alınacak payların tutarı kadar olağanüstü yedek veya birikmiş karlara sahip şirketler olması sonucunu doğurmaktadır. Önemli Nitelikteki İşlemler nedeniyle Ayrılma Hakkı kullandıran işletmeler dışında bu tür serbest kaynakları olmayan şirketler bu yola gidemeyeceklerdir. Oysa bu türlü güçlü sermaye yapıları olan şirketler çoğu kez buna ihtiyaç bile duymamakta ve yukarıda belirtilen geri alım nedenlerinde belirlenen hususlarla karşılaşmamaktadırlar.

4. PAYLARIN GERİ ALIMINDA KARŞILAŞILAN SORUNLAR

Payların geri alınması sırasında birçok sorun ortaya çıkmaktadır. Bunlar aşağıda özetlenmeye çalışılmaktadır.

4.1. Alım Fiyatının Belirlenmesinde Karşılaşılan Sorunlar

Bu konuyu SPK'na tabi şirketler ile diğer şirketleri ayırarak incelemek gerekmektedir. Aynı zamanda, ilgili sorunları alım yapan şirket, satım yapan ortakların durumu, şirketten alacaklı olan üçüncü şahısların alacaklarına teminat olma ve vergileme açısından ayrı ayrı değerlendirmek gerekmektedir.

SPK'na tabi şirketlerde payları borsada işlem görenler ve görmeyenler ayrı ayrı düzenlenmiştir. Payları borsada işlem gören şirketlerde pay fiyatları, program boyunca borsada oluşan fiyatlar üzerinden gerçekleştirilecektir. Çünkü, bu alım satımlar sadece payların alım satımlarının yapıldığı borsadan geri alınabilir, burada satılabilir. Burada oluşan fiyatlar objektif fiyatlar olduğu kabul edildiği için sorun olmaz.

Halka açık olmakla birlikte payları borsada işlem görmeyen şirketlerde ise, yönetim kurulu konuyu yetki almak için Genel Kurula götürmeden önce firma değerlemesi yaptırması ve buradan bir payın değerinin bilimsel esaslara uygun bir şekilde tespit ettirilmesi gerekmektedir. Firma değerlemesini yapacak şirket, SPK mevzuatına uygun yapısı olan bağımsız değerlendirme veya denetleme

---

⁹ Kısıtlı yedek; şu anki mevzuata göre, bunlarla sınırlı olmamak üzere Yasal Yedekler (1nci ve 2 nci tertip), enflasyon düzeltme hesabından sermayeye dönüştürülmeyenler, özel fonlar hesabında kayıtlı Sabit Kıymet Yenileme Fonu, sermayeye ilave edilebilecek İştirak ve Gayrimenkul Satış Kazançları'nı kapsamaktadır. Yine TMS/TFRS gereğince Diğer Kapsamlı Gelirlerde muhasebeleştirildikten sonra Öz Kaynaklarda raporlanan gelir ve giderlerde bu kapsama girmezler.

şirketleri arasından seçilmeli ve firma değerlemesi Firma Değerleme Standartlarına uygun şekilde yapılmalıdır.

SPK mevzuatına tabi olmayan, sadece TTK'na tabi şirketlerde ise, fiyat konusunda herhangi bir düzenleme yapılmamıştır. Bu nedenle, şirket yöneticileri, özellikle hâkim ortağın veya ortakların yönetimde olduğu şirketlerde fiilen istedikleri fiyatı uygulayabilme olanağı vardır. Oysa bu rahatlık hem vergi yasalarına, hem de tüm tacirlerin uymak zorunda oldukları *basiretli tüccar* ilkesine aykırı durumlar yaratabilir. Hâkim ortaklar azınlıkta kalan ortakların aleyhine işlemler gerçekleştirebilirler.

Uygulamalar incelendiğinde, geri satım işlemlerinin ortaklarının bir ihtiyacından doğduğu görülmektedir. Şirketin paylarının geri alımı, bazı harcamalarının vergi yasaları açısından indirimi kabul edilmemesi ve ayrıca şirketten ortakların çektikleri nakit nedeniyle ortaklar cari hesabında biriken tutarların tasfiyesi için kullanılmaktadır¹⁰. Bu ihtiyacın giderilmesi için ortağın elinde bulunan pay senetleri belirli bir fiyattan şirkete devredilmekte ve hesap kapatılmaktadır. Böylece denetim otoriteleri tarafından titizlikle denetlenen örtülü sermaye ve kar dağıtım olgusu hiç olmazsa dönem sonu bilanço üzerinden yapılan incelemelerde gizlenmiş olmaktadır. Yıl içinde devamlı bakiye veren ve yılsonunda faiz işletilmesi gereken hesap, yılsonu gelmeden kapatılmakta ve faiz işletilmesi zorunluluğu gizlenmiş olmakta ve bu durum diğer ortakların ve üçüncü kişilerin lehine veya aleyhine durumlar yaratabilmektedir¹¹.

Böyle bir sonuç doğurmaması için payların şirkete satışında kullanılan fiyat ne olmalıdır? Özellikle piyasa (borsa) fiyatı olmaması durumunda fiyatı ne olacaktır? Burada değişik alternatiflere göre farklı fiyatlar uygulanabilir. Payların itibari değeri (nominal değerleri), defter değeri (öz sermayenin pay sayısına bölümü) veya bu değerlerin altında veya üstünde bir fiyat kullanılabilir. Kullanılması muhtemel tüm bu fiyatlar uygulamada sıkıntı yaratabilecektir. Uygulanabilecek bu fiyatların sonuçlarını irdelemeden önce dikkate alınması gereken husus; şirketin gerçek değeri ile defter değerinin çok istisnai

¹⁰ Yukarıda 2.1 numaralı başlıkta açıklanmaktadır.

¹¹ Tabii ki bu uygulama bu vergi ayarlaması işlemini ve bundan doğan riski tamamen ortadan kaldırmamaktadır. Burada varsayımımız denetim organlarının denetlenecek firmaları seçerken, merkezde riske dayalı denetim şeklinde isimlendirdikleri ve seçilmiş bazı hesapları olan (bu arada ortaklar cari hesapları yoğun olan) işletmeleri özel denetime almaları olgusudur.

durumlarda eşitlenmesidir. Şirketin iyi olmayan ekonomik durumu ve likiditesi nedeniyle gerçek değeri (ki, bu payın emsal bedeline eşit olmalıdır) ve dolayısıyla bir payın gerçek değeri, defter değerinin ve itibari değerinin altında olabilmektedir. Şirketin başarılı bir şirket olması ve gelecek vaat etmesi durumunda ise, fiyat itibari ve defter değerinin çok üzerinde olabilir.

Şirketin gerçek değeri, payların itibari ve/veya defter değerinin üzerinde ise ve geri alım işleminde payların itibari değerinden veya defter değerinden işlem yapılmışsa satan ortağın aleyhine diğer pay sahiplerinin lehine bir sonuç doğacaktır. Örneğin şirketin paylarının itibari değeri 1,75 TL defter değeri 1 TL. iken itibari değer işlem fiyatı 1.-TL olarak uygulandığında satışı yapan ortak zarara uğrayacak, bu zarar diğer ortakların lehine olacaktır. Böyle bir satış veya geri alım, kalan hisselerin defter değerini artıracaktır.

Tam tersine şirketin payının defter değeri 1,75TL olmasına rağmen gerçek değeri bu fiyatın hatta itibari değerinin altında da olabilir¹² ve bu durumda, satış yapan ortak çok kazançlı çıkacaktır. Şirketin gerçek değeri, payların itibari ve/veya defter değerinin altında ise (yani 1.- TL'nin altında ise) ve geri alım işleminde payların itibari değerinden işlem yapılmışsa pay satan ortak tarafından lehte, diğer ortaklar açısından aleyhte bir durum doğmaktadır. Çünkü bu geri alımı yapılan ortağa gerçek değerinden fazla ödeme yapılmış, adeta ona zarardan kurtulmak için bir imtiyaz tanınmış olmaktadır. Kendisine bir alternatif kar payı transfer edilmiş olacak ki, bu diğer ortakların aleyhindedir. Hatta bu şekilde geri alımların boyutu artırılırsa, şirketin içi bile boşaltılmış olabileceğinden, yasal olarak sadece %10 ile sınırlanmıştır.

Satış fiyatının şirketle ilişkisi olan ve korunması gereken üçüncü kişiler ile de ilişkisi vardır. Bu üçüncü kişiler değişik şekilde alacaklı duruma gelmişler ise bunların alacağıнын teminatı olarak belirli bir gerçek değer (serbest aktifin) işletmede bulunması gerekir. Bu tutarı temsil eden aktifler emsalinin üstündeki

¹²Böyle bir durumun doğmayacağı düşünülemez. Özellikle bu tür şirketlerde şirketin muhasebesi gerçek bir denetimden geçmemiş, rakamları gerçeği yansıtmayan bir şirket ise böyle bir durumun olması olanaklıdır. Ayrıca şimdiye kadar geçmiş hep başarılı geçmiş bir şirketin, pazarladığı ürünlerin piyasasının kapanmak üzere olduğu, rakip şirketlerin yeni teknolojiler kullanıldığı için diğer şirketlerin maliyetlerinin çok düştüğü ve şirketin rekabet edemeyecek duruma geldiği veya likiditesi önemli ölçüde bozukluk bulunan şirketlerde bu duruma rahatlıkla karşılaşılabılır.

fiyat uygulamaları ile işletme dışına çekilir ise, bu üçüncü kişilerin şirketteki teminatı da azalmış olacaktır.

Görüldüğü gibi, burada şirketin gerçek değeri satışta bir kriter olmaktadır. Bu değer herhangi bir şekilde bulunmadan veya makul bir bedel olarak tayin edilmeden uygulanan fiyat, satış yapan ortak ve diğer ortaklar açısından ve şirketten alacaklı olan üçüncü kişiler açısından sorun yaratmaktadır.

O halde piyasa fiyatı olmayan bir hisse devrinde mutlaka devir fiyatının makul olduğuna dair kabul edilebilir bir rapor veya kanıt bulunması gerekmektedir. Aksi halde satış fiyatı her durumda tartışmalı bir duruma gelmektedir. Her ne kadar, normal bir süreç izlenerek, genel kuruldan karar çıkartılmış olsa da, bir geri alım programına bağlı olmadan, şirketin zarardan korunması gerekçesi ile yapılan geri alımlarda yüksek fiyatlar uygulanarak, hem ortaklar cari hesabına faiz yürütme gibi ortağı zarara uğratan bir işlemden kaçınılmış olunacak, hem de özellikle vergi yasalarına uygunluğu tartışılır bir şekilde işletmeden fon çekilmiş olacaktır.

4.2. Geri Satım Fiyatını Belirlenmesinde Sorunlar

Geri alınan payların altı aylık, bir yıllık, üç ve altı yıllık süreler içinde satılması yasa ve tebliğler ile zorunlu hale getirilmektedir. Böyle bir zorunluluk doğduğu zaman satışın kimlere yapılabileceği ve satış fiyatı önem arz eden iki husustur. . Borsaya açık şirketlerde borsada oluşan fiyattan satış yapılacaktır. Ancak, halka açık olmayan aile şirketi özelliğini gösteren bir şirkette daha önce alınmış şirket hisselerinin tekrar satılmak zorunda kalınması durumunda geri satım yine aileden veya aileye yakın kişilerden birine veya bizzat bu hisseleri şirkete satan ortağa yapılmaktadır. Çünkü bu tür şirketlere giriş yapacak aile ve aile yakını yatırımcının bulunması oldukça zordur. Bu durumda; uygulanacak fiyat ne olmalıdır? Özellikle bu paylar şirkete satılırken uygulanan fiyat tekrar uygulanabilir mi? Daha önce alınmış paylar değişik tarihlerde, değişik fiyatlardan alınmış ise uygulanacak fiyatın alt ve üst sınırı ne olmalıdır? Somut rakamlarla örneklemek gerekirse; bir pay senedinin itibari değeri 1.- TL, defter değeri 1,75 TL iken 1.- TL den veya 1,75 TL den veya daha yüksek bir fiyattan alınmış paylar hangi fiyatlarla geri satılabilir? Bir partisi 1.- TL den, başka bir partisi 1,75 TL 'den başka bir partisi 2,25 TL den alınmış paylar şirkete tekrar satılmak zorunda kalınır ise fiyat ne olacaktır. ?

Geri satın alım fiyatına ilişkin yasal bir düzenleme bulunmamaktadır. Düşük bir fiyatla satın alınan bir payın (örneğin 1.-TL), bir veya iki hesap dönemi geçtikten sonra şirketin ekonomik, mali durumunda veya likiditesinde önemli bir gelişme olmadan, payların defter değerinden daha yüksek bir fiyatla örneğin 2.- TL fiyatla geri satılması durumunda şirket ortakları açısından önemli gelişmeler söz konusu olabilmektedir. Ayrıca, şirketin öz kaynaklarında meydana gelen değişim, özellikle kreditorleri etkileyecektir. Böyle bir durumda şirkete paylarını satan ortaktan alınan paylar aynı kişiye satılıyorsa, kişi şirkete diğer ortakların lehine bir servet transferi yapmış gibi olacaktır. Satım fiyatı ile alım fiyatı arasında ortak aleyhine tutar, şirketin karı olacaktır.

Eğer şirketten geri alım fiyatı, ortağın şirkete sattığı fiyattan düşük ise örneğin, 1,75 veya 2.- TL gibi bir fiyattan şirkete satılan hisseler 1.-TL' dan aynı ortak tarafından geri alınıyor ise şirket ve diğer ortaklar zarara uğratılmış ve alım satım yapan ortak karlı duruma gelmiş olacaktır. Ancak bu kişi, diğer ortaklar ile zaten bir bütünlük içindeler ise (aynı aile üyeleri gibi) bu durum önemli bir değişiklik yaratmayacaktır. Pratikte böyle bir şeyin gerçekleşme olasılığı oldukça düşüktür. Çünkü tekrar payları geri alacak kadar fonları olsa idi, bunu başlangıçta ortaklar cari hesabının kapatılması için kullanır olurlardı. Böyle bir durumda yapılması beklenen payları geri alan kişi bulunmadığı gerekçesi ile şirketin sermayesini azaltmak yoluna gidilmesidir. Sonuç olarak şirketten herhangi bir şekilde çekilen paraların karşılığı, önce şirkete pay satımı şeklinde ödenmiş olmakta, nihai olarak da şirketin sermayesi azaltılmaktadır. Sabit sermaye sisteminde izin verilmeyen bir sistem böylece aşındırılmış olurken, bir taraftan da aşağıda açıklanacağı gibi vergi tasarrufu sağlanmakta ve daha sonrada sermaye azaltımı şeklinde bir işlemle legalize edilmektedir. Bu arada normal sermaye azaltım yoluyla yapılabilecek hisselerin ortaklar arasındaki dağılım oranı göreceli olarak değişmiş olacaktır. Buna razı olmak ise ortakların kendilerinin bileceği iştir.

4.3. Vergilemede Karşılaşılan Sorunlar

Payların ortaktan geri alınıp satılmasına vergiyi doğuran olay açısından bakıldığında;

- a) Pay Senedini satın alan şirket açısından,
- b) Pay Senedini satan ortak açısından,

c) Pay Senedini tekrar satan şirket açısından durumun incelenmesi gerekir.

Herhangi bir işletmenin kendi paylarını satın aldığında bu durum sıradan bir satın alma işlemidir ve vergiyi doğuran olay söz konusu değildir. Ancak, söz konusu satış ile payları satanlar açısından vergiyi doğuran olay meydana gelmiş olabilir. Vergiyi doğuran bu olayın tarafı bir gerçek kişi ise Gelir Vergisi Kanunu kapsamında, eğer bir şirket ise Kurumlar Vergisi kapsamında ticari kazanç olarak vergiye konu olurlar.

4.3.1. Pay Senetlerini Satarak Kazanç Elde Edenler Gerçek Kişi ise

Satıştan elde edilen gelir menkul sermaye iradı değil, değer artış kazancıdır. Değer artış kazançları da temel olarak Gelir Vergisi Kanunu'nun (GVK) Mükerrer 80 nci maddesine göre vergilendirilmektedir. Burada önemli olan husus payların bir pay senedi şeklinde menkul kıymete dönüştürülüp dönüştürülmediğidir. Bilindiği gibi anonim şirketlerde payların belirli bir süre içinde pay senedine dönüştürülmesi (menkul kıymet veya sermaye piyasası aracı şekline getirilmesi) zorunlu değildir¹³ ve pay senedine dönüştürülünceye kadar geçici ilmhühabere bağlanabilir. Ayrıca, paylar pay defterinde sahiplik açısından izlenir. Eğer bir şirketin payları bastırılmış ve sermaye piyasalarında işlem görür hale gelmiş ise, GVK Mükerrer 80/1'e, aksi halde yani pay defterinde izleniyorlar ise GVK Mük. 80/4 e göre vergileme yapılır.

a) Pay Senetleri Menkul Kıymete Dönüştürülmemiş Olması Durumunda

Eğer şirketin geri aldığı paylar, ortakdan doğrudan alınmış ve menkul kıymet şekline getirilmeden pay defterinde izleniyorlar ise, GVK Mük. 80/4 göre vergilendirilirler. Bu payları şirkete satanların elde ettikleri kar değer artış kazancıdır. Ne zaman iktisap ettikleri, kimden iktisap ettikleri dikkate

¹³Burada kastımız mutlak anlamda pay senetlerin bastırılmasının zorunlu olmadığıdır. TTK 486 (2) maddesi hamiline yazılı senetlerin bedelleri ödendikten sonra üç ay içinde bastırılıp, sahiplerine dağıtılmasını öngörüyor ise de pay senetleri bastırılınca kadar ilmhühaber çıkarılabileceğini belirtmektedir. Aynı işlemin nama yazılı senetler içinde kıyasen uygulanacağını belirtmektedir. Ancak ilmhühaberlerin ne kadar sürede pay senedine dönüştürüleceğine ilişkin amir bir hüküm bulunmamaktadır. Ancak azlık istemde bulunur ise nama yazılı pay senetlerinin bastırılıp pay sahiplerine dağıtılması gerekir. Burada dikkatli olunması gerekli olan husus ilmhühaberlerin mutlaka bastırılmış olması gerektiğidir. Aksi halde vergi denetim elemanlarının bunu bir menkul kıymet olarak kabul etmemeleri gibi bir duruma karşılaşılabılır.

alınmadan maliyet bedeli ile devrettikleri bedel arasındaki fark, değer artış kazancı olarak 81 nci maddede belirtilen şekilde endekslemeye tabi tutulurlar. Belirlenen safi değer artışı yıllık gelir vergisi beyannamesi ile beyan edilir. Endeksleme işleminde elden çıkarılan ay hariç olmak üzere TUİK tarafından belirlenen ÜFE oranı uygulanır. Bu oranın uygulanabilmesi için artış oranının %10 veya üzerinde olması gerekmekte olup, beyanname üzerinde gösterilmeleri koşuluyla 2015 yılı için 10.600.-TL' sı vergi istisnası kapsamındadır.

Ortaklık haklarının çoğunlukla Pay Defterinde izlenmesi sebebiyle, bu kapsama küçük veya aile şirketi şeklindeki A.Ş.'lerin önemli bir bölümü ve limitet şirketler girmektedir. Bu işletmelerde, hisse satışları Yönetim Kurulu'nun kabulü ve pay defterine işlenmesi ile gerçekleştirilir.

b) Pay Senetleri Menkul Kıymete Dönüştürülmüş Olması Durumunda

Paylar, ya pay senedi şeklinde bastırılmış, ya da muvakkat ilmühabere bağlanmış olarak temsil edilebilmektedir. SPK'na tabi şirketlerden payları BİST' te işlem gören pay sahiplerinin kazançları ile halka açık olmakla birlikte payları borsada işlem görmeyen şirketlerin payları elektronik ortamda işlem görmekte olup, aynı kapsamda değerlendirilmektedir.

Bu tür payların bir kısmı BİST'te işlem gördükleri ve dolayısıyla alım satıma konu olanların bedellerinin ödenmesi bankalar ve aracı kurumlar üzerinden gerçekleştiği için GVK Geçici 67 nci maddeye göre stopaja tabi tutularak vergilendirilirler. BİST'te menkul kıymetleri alım satım konusu yapılan bu tür pay satışlarından doğan hasılat ve maliyetler, bankalar ve aracı kurumlar tarafından takip edilmektedir. Dolayısıyla, bankalar ve aracı kurumlar tarafından bu payların alım ve satım fiyatları ve bunlardan elde edilen safi kazançlar tespit edilebilmektedir. Bunların elden çıkarılması sırasında elde edilen değer artış kazançlarının ödemeyi yapan banka veya aracı kurumlar tarafından stopaja tabi tutulması gerekmektedir. Bu kazançların stopaj kuralları GVK Geçici 67 nci maddesinde belirlenmekte olup, Bakanlar Kurulu ilgili stopaj oranlarını belirleme yetkisi verilmektedir. 2015 yılı için bu oran % 0 olarak uygulanmaktadır. Bu hesaplarda bir yıldan fazla süre kalan pay senetlerinin satışından elde edilen kazançlar ise tamamen stopaj dışındadır. Sonuç olarak eğer pay senetleri borsada işlem görüyor ise ne kadar süre elde tutulmuş

olursa olsun elden çıkarmaktan elde edilen kazançlar için bir vergi yükü doğmamaktadır.

Diğerlerinde ise, yani pay senedi şekline getirilmiş veya muvakkat ilmuhabere bağlanmış olmakla birlikte BİST'te işlem görmedikleri için GVK Mük.80/1'e göre vergileme yapılır. Bu maddeye göre tutarı ne olursa olsun, yıllık gelir vergisi beyannamesi ile beyan edilip ödemesi yapılacaktır. Bu kazançlarda istisnada uygulanamayacaktır(GVK Mük 80 Dördüncü bend). Ancak bunların iki tam yıl elde bulundurulduktan sonra satılmasından elde edilen kazançların tamamı vergi dışı tutulacaktır.

4.3.2. Pay Senetlerini Satarak Kazanç Elde Edenler Bir Ticari İşletme İse

Bu bir ticari kazançtır. Bu tür kazançlar ise Kurumlar Vergisi Kanunu'nun (KVK) 5 (1) e maddesi kapsamında istisna uygulamasına tabidir. Bu maddeye göre şirketlerin en az iki tam yıl aktiflerinde bulunmuş iştirak paylarının satışından kaynaklanan kazançların %75 i vergiden istisnadır. Bu istisnadan faydalanabilmek için, menkul kıymet alım satımı ile veya gayrimenkul ticareti dışında bir işlem kapsamında olması, satış hasılatının en fazla satışı izleyen ikinci hesap dönemi sonuna kadar tahsil edilmiş olması, istisna edilen tutarın en az beş yıl süre ile pasifte özel bir fon hesabında tutulması veya sermaye ye eklenmesi gerekmektedir. Çoğu şirket bu koşulu sağlamadığı sürece satışı da gerçekleştirilmemektedir.

4.3.3. Geri Alım Fiyatının Yarattığı Transfer Fiyatlamasına İlişkin Sorunlar

Bir üst paragrafta tartışılan konu geri satımda kazancın vergi yasaları karşısında durumu incelenmiş olup, geri alım fiyatının emsal fiyatından veya gerçek değerinden farklı olduğu durumlarda ne tür sorunların olduğunun ayrıca incelenmesi gerekmektedir.

Payın emsal fiyatının ne olduğu veya nasıl tespit edileceği özellikle halka kapalı şirketlerde bir sorun olarak doğmaktadır. Eğer bir uzman kişi veya kuruluş tarafından düzenlenmiş bir firma değerlendirme raporu yoksa uygulanan fiyat her zaman tartışmaya açık olacaktır.

Gerçek değeri 2,5 TL, defter değeri 1,75 TL ve itibari değeri 1.- TL olan payların örneğin 3.- TL gibi bir fiyattan şirkete satılması durumunda acaba gizli bir kar dağıtımı olmakta mıdır? Böyle bir durumda ortağın şirkete sermaye

olarak koyduğu 1.-TL (itibari değer) dışında, 0,75 TL birikmiş kar ve hatta kesinleşmemiş bir kar payı (1,25 TL) satan ortağa transfer edilmektedir. Eğer birikmiş karlara isabet eden 0,75 TL kar payı olarak dağıtılmış olsa, bunun üzerinden % 15 stopaja tabi tutulacaktır. Bu stopaj yapılmadan ortağa birikmiş karlar aktarılmış olmamakta mıdır? Bu soru esasen payların itibari değerini altında bir fiyatla geri alınmış olsa da yine sorulacak sorudur? Acaba vergi denetim elemanları böyle bir geri alımı nasıl yorumlayacaklardır?

Böyle bir problemin çözümde birbirleri ile çelişen iki yaklaşım söz konusudur. Birinci yaklaşıma göre; payların satış fiyatında özel bir hüküm getirilmemiş olması, bu alımda doğrudan bir kar veya zarar yazılmayıp sadece aktifler arasında bir transfer olması ve KVK'nun 13 ncü maddesinde transfer fiyatlamasına konu olabilecek hususların tek tek belirtilmiş olmasına rağmen hisse devirlerinin burada sayılmamış olması dikkate alındığında bu tür pay satımlarında transfer fiyatlamasından söz edilmemesi gerekir. Bunun karşılığı yaklaşım ise Vergi Usul Kanunu'nun 3 B) maddesine dayanmaktadır. Bu maddeye göre "*B) Vergilendirmede vergiyi doğuran olay ve bu olaya ilişkin muamelelerin gerçek mahiyeti esastır.*" Eğer emsaline göre yüksek bir fiyatla özellikle defter değerinin üzerinde bir fiyatla ilişkili taraftan bir şey alınıyor ise, bunda bir gizlenen olay söz konusu olabilmektedir. Şirketin kazanılmış olan ve vergi stopajına tabi kar unsurları, şirkete pay satışı şeklinde bir işlemle devredilmektedir. Devir bedeli esasında şirketteki dağıtılmamış kar unsurlarını da kapsamakta olup, transfer fiyatlaması tanımına uyan bütün unsurlar vardır. Pay senetleri de bir mal türüdür (Sözer, 2013, s. 41-43).

Şirketin paylarını bir bedel ile geri alması sebebiyle birinci yaklaşım olan herhangi bir zımnî kar transferinin olmaması durumu daha isabetli görülmektedir. Şirket, geri aldığı payların bedelini gider değil, bir varlık olarak kaydetmekte, öz sermayenin altında eksi bir kalem olarak raporlamaktadır. Bu tutar doğrudan sermayeden veya birikmiş karlardan mahsup edilmemekte, özkaynak hesaplarından herhangi birinden azaltma yapılmamaktadır. Dağıtıldığı iddia edilen birikmiş karlar yine hesaplarda kalmaktadır ve her zaman dağıtıma tabi tutulabilirler. Dağıtıma tabi tutuldukları zamanda vergi kesintisine tabi tutulurlar ve sonuç olarak vergi idaresi birikmiş karlar üzerinden alacağı vergiyi yine alacaktır. Dolayısıyla ziyaa uğratılan bir vergi söz konusu olmamakla birlikte, dağıtılabılır karın ertelenmesi söz konusudur. Aksi

takdirde, hisse alımında stopaj yapılması durumunda birde bilançodaki birikmiş karlar dağıtılsa stopaj yapılacağı için iki defa vergileme yapılmış olacaktır.

Sonuç olarak şirketin kendi paylarını satın alırken kullanılan fiyat çok somut bir şekilde şirketten fon çekilmesinde bir araç olarak kullanılmıyor ise, vergi açısından bir sorun yaratmaması gerekir. Vergi denetim elemanlarının tek bir olaydan hareket etmemesi, olayı daha geniş açıdan değerlemesi uygun olacaktır.

4.3.4. Payların Tekrar Satışında Sağlanan Kazançların Durumu

Şirketlerin ortaklarından aldıkları payların çeşitli nedenlerle elden çıkarılmaları durumunda elde edilen kazançlar menkul kıymet satış kazancı veya değer artış kazancı değil, kazançlar ticari işletme kapsamında oluşmaları sebebiyle ticari kazancın bir unsurudur. Dolayısıyla vergileme açısından Kurumlar Vergisi Kanunu esastır.

Şirketlerin satın aldıkları kendi paylarını daha sonra elden çıkardıklarında doğan kazancın KVK'nun İstisnaları düzenleyen Md 5 (1) 4 ç) maddesinde tanımlanan ihraç primleri kapsamına girme durumu incelenmelidir. Alınan payların bazı nedenlerle tekrar satılması söz konusu ise, işte o zaman vergilemede sorunlar doğmaktadır. Tekrar satılan payların satış fiyatı alış bedelinin üzerinde ise farkın gelir olarak mı, yoksa ihraç primi olarak öz kaynaklarda mı muhasebeleştirilmesi gerektiği önem kazanmaktadır. Kazançların ihraç primi sayılıp vergi dışı tutulabilmesi için, "Anonim Şirketlerin kuruluşlarında ve sermaye artırdıkları sırada çıkardıkları payların bedelinin itibari değerini aşması" gerekmekte olup, geri alınan payların elden çıkarılmasında sermaye artırılmamaktadır ve bu nedenle bu istisna kapsamına girmez.

Diğer taraftan aynı maddenin 4 e) bendine göre "*Kurumların, en az iki tam yıl süreyle aktiflerinde yer alan taşınmazlar ve iştirak hisseleri ile aynı süreyle sahip oldukları kurucu senetleri, intifa senetleri ve rüçhan haklarının satışından doğan kazançların % 75'lik kısmı...*" da istisna kapsamındadır. Burada acaba şirketin satışa konu olan payları iştirak hissesi sayılır mı?. Bu konuda verilmiş herhangi bir yargı kararı tespit edilememiştir. Diğer taraftan bazı değerlendirmelerde söz konusu işlem bir iştirak payı satışı olarak veya bir sermaye hareketi olması sebebiyle ihraç primi şeklinde yorumlanması gerektiği

belirtilmektedir (Pulat, 2013, s. 119). Ancak, biz bu işlemi vergileme açısından iştirak payı satışı şeklindeki görüşe katılmamaktayız. Kanımızca burada konu edilen payların iştirak hissesi olması için başka bir şirketin sermayesine iştirak söz konusu olması gerekir. Oysa konumuza esas olan paylar bir başka şirketin sermayesine iştirak değil, bizzat kendi hisse senetleridir. Böylece KVK'na göre; geri alınan payların tekrar satımından elde edilen kazançların normal bir ticari kar olarak şirketin kar zarar hesabına alınması ve burada da hiçbir istisnadan faydalanmadan vergilendirilmesi gerektiği sonucuna ulaşmaktayız.

5. GERİ ALINAN / SATILAN PAYLARIN MUHASEBESİ

Geri alınan paylar SPK ve TTK'na göre ödenmiş sermayenin %10'unu geçmediği sürece ve mevzuata aykırı bir şekilde iktisap edilmediği sürece elden çıkarılması gerekli değildir. Aksi halde elden çıkarılmaları da zorunlu hale gelebilir. Elden çıkarılmayan paylar daha sonra sermayenin azaltılmasında kullanılabilir.

5.1. Payların Geri Alınması

Türkiye'de geri alınan payların muhasebesi konusunda uzun zaman mevzuatta bir hüküm bulunmamakla birlikte, SPKuru mali tablolarını Uluslararası Muhasebe/Finansal Raporlama Standartlarına (UMS/UFRS) uygun hale getirdiğinde geri alınan payların alış tutarları ile özkaynaklardan indirileceği ve örnek mali tablolarında da eksi bir kalem olarak gösterileceği şeklinde düzenleme yapılmıştır.¹⁴ TMS 32.33 de aynı hükümleri taşımaktadır.

“İşletmenin, özkaynağına dayalı finansal araçlarını yeniden edinmesi durumunda, bu araçlar (“işletmenin geri satın alınan kendi hisseleri”) özkaynaktan düşülür. İşletmenin özkaynağına dayalı finansal araçlarının alışından, satışından, ihracından ya da iptalinden dolayı kar veya zarara herhangi bir kazanç ya da kayıp yansıtılmaz. Bunun gibi, işletmenin geri satın alınan kendi hisseleri, işletme tarafından ya da konsolide edilmiş şirketler grubunun diğer üyeleri tarafından geri alınabilir ya da elde tutulabilir. Alınan ya da ödenen tutarlar doğrudan özkaynaktan muhasebeleştirilir.”

¹⁴ SPKuru'nun Seri XI, No:25 sayılı tebliğinin 290 ncı maddesi. Bu tebliğinin hükümleri 1.1.2005'ten itibaren yürürlüğe girmiştir. Ancak bu tebliğ halen mülgadır.

Görüldüğü gibi bu payların bedelinin öz kaynaklardan indirilmesi öngörülmektedir. Ancak, blok olarak mı, yoksa farklı bir şekilde diğer özkaynak kalemlerinden indirilebileceği konusunda bir açıklama görülmemektedir. Gerek KGK'nın, gerek SPK'nın örnek finansal tablolarında bu kalem tek bir kalem olarak ele alınmakta, "Geri Alınmış Paylar" adıyla bilançonun özkaynaklarına eksi bir kalem olarak kaydedilmektedir. Bundan anlaşıldığına göre blok olarak özkaynaklardan düşülmesi benimsenmiş bulunmaktadır.

Bu konuda kıta Avrupa'sı uygulamalarında işlemin bir aktif olarak muhasebeleştirilebildiği, ancak bu tutar kadar özkaynaklarda yedek oluşturulması gerektiği şeklinde düzenlemeler bulunmaktadır. Ancak gerek İsviçre'de ¹⁵, gerekse Almanya'da ¹⁶ yapılan değişiklikler ile özellikle UMS/UFRS'lerin etkisi ile özkaynaklarda eksi bir kalem olarak yer alması sağlanmıştır. Gerçekten de bu tür payların bir aktif kalem olarak değil de, öz sermayeyi azaltıcı bir şekilde raporlanması daha mantıklı olup, gerekçeleri aşağıda sıralanmıştır:

- Bu paylar çoğu kez tekrar satılarak alım satım kazancı elde etmek için alınmamaktadır. Bir zorunluktan doğmaktadır ve çoğu kez işletmede uzun zaman kalacaklardır veya iptal edileceklerdir. Dönen varlık olmaları çok sınırlı durumlarda, bu işin ticaretini yapan kurumlarda mümkündür.
- Geri alınan paylar ölçüsünde şirketin serbest aktifi, faaliyetlere ayrılan varlıklar azalmaktadır. Borçlar değişmediğine göre öz kaynaklar azalmaktadır.
- Özkaynaklar bölümü şirketin varlıklarından sahiplerine ait kısımdır. Bir mülkiyeti temsil eder. Bu mülkiyet sahiplerinin işletmenin kendisinin dışında kişiler olması işin doğası gereğidir ve bir şirketin sahibi bizzat kendisi olamaz.

Standart koyucularda aynı düşüncede olacaktır ki, geri alınan payların özkaynaklardan düşülmesi yönünde karar almaktadırlar. Hatta bunların iktisabı için katlanılan maliyetlerin yine öz kaynaklardan düşülerek raporlanmasını istemektedir. Ancak, bu standartlar hiçbir zaman geri alınan paylar kadar

¹⁵ Geri alınan payların özkaynaklarda gösterileceğine ilişkin İsviçre Borçlar Kanunu'ndaki değişiklik 1 Ocak 2013 ten itibaren uygulamaya başlanmıştır.

¹⁶ Almanya'da bu uygulama 5 Mart 1998'de "Şirketler Alanında Şeffaflık ve Kontrol Kanunu-BiriLEG) kapsamında başlamıştır.

yedek ayrılması gibi bir zorunluluk getirmemektedirler. Aşağıda geri alınan paylar, bunların bir kısmının tekrar satımı ile bir örnek yer almaktadır.

ÖRNEK: Bir işletme paylarının % 8'ine tekabül eden 800.000.- TL itibar değerli payları tanesi 1,5 TL den ortağından satın almaktadır. Ortağın şirkete daha önce doğmuş 1.200.000.- TL borcu bulunmaktadır. Alım bedeli bu borca mahsup edilmek üzere alınmıştır.

_____ / _____	
510 GERİ ALINAN PAYLAR	1.200.000.-
542 OLAĞANÜSTÜ YEDEKLER	1.200.000.-
(veya 570 GEÇMİŞ DÖNEM KARLARI)	
131 ORTAKLARDAN ALACAKLAR	1.200.000.-
540 YASAL YEDEKLER	
540.30 Geri Alınan Paylara İlişkin	
Yedekler	1.200.000.-
Ortak B' den alınan 800.000 pay ve bunlara ilişkin yedekler	
_____ / _____	

Burada "510 Geri Alınan Paylar" şeklinde bir hesap kullanılmış olup, aslında Tekdüzen Hesap Planı'nda bu şekilde bir hesap yer almamaktadır. Uygulamada ise bu hesap yerine "110 Hisse Senetleri" veya "240 Bağlı Menkul Kıymetler" hesaplarının tercih edildiği görülmektedir. Yukarıda belirtildiği gibi alımın bir yatırım olmadığı, aktifte yer almayıp, özkaynaklardan düşülerek bilançoya alınacakları standartlar tarafından öngörülen bir durum olması sebebiyle "510 Geri Alınan Paylar" hesabı açılmıştır. Böyle bir işin niteliğine ilişkin bir hesabın kullanılması Tekdüzen Muhasebe Uygulama Tebliği'ne de aykırı değildir.

Burada şirketin bu işlemi yapacak yeterli kaynağının olduğu kabul edilmiştir. Dağıtılmayan karlarda (542 Olağanüstü Yedekler) yeterli bir tutarın olduğu varsayılmıştır. Buradan alınarak başka bir yedek hesabına devredilmesinin nedeni, yasa ve tebliğ hükmünü yerine getirmektir. TTK'nun 520/1 maddesi gereğince ayrılan bu yedek kısıtlanmış yani diğer yasal yedekler gibi serbestçe kullanılmasının mümkün olmamasından kaynaklanmaktadır. Özkaynak değişim tablosunda serbest yedekler ile (dağıtılmamış karlar, geçmiş yıllar karları veya olağanüstü yedekler) ayrı sınıflanmaktadır. Yukarıdaki kayıtlar bu durum hesaplara yansıtılmış olmaktadır.

5.2. Geri Alınan Payların Tekrar Satılması

Daha sonra bu payların yarısı 2.- TL fiyatla yine aynı ortağa satılmış bulunmaktadır.

_____ / _____	
131 ORTAKLAR CARİ HESABI	800.000.-
540 YASAL YEDEKLER	600.000.-
540.30 Geri Alınan Paylara İlişkin Yedekler	
510GERİ ALINAN PAYLAR	600.000.-
645 MENKUL KIYMET SATIŞ KARLARI	200.000.-
570 GEÇMİŞ YILLAR KARLARI	600.000.-
VEYA 542 OLAĞAN ÜSTÜ YEDEKLER	
_____ / _____	

Yukarıdaki yevmiye kayıtları yasal defterler üzerinde yapılan yevmiye kayıtlarıdır ve vergi ağırlıklı kayıttır. Satış karı dönem sonunda Kar Zarar'a devredilecek ve dönem karı üzerinden 200.000.- TL nin vergisi ödenmiş olacaktır. Yılsunu itibariyle bilançoda 370 DÖNEM KARI VERGİ VE YASAL YÜKÜMLÜLÜKLER kaleminde % 20 oranında Kurumlar Vergisi olan 40.000.- TL yansımış olacaktır. Oysa bu Genel Kurul'a sunulacak ve Türkiye Muhasebe/Finansal Raporlama Standartlarına (TMS/IFRS) uygun bilanço şekline getirilmelidir. Bu nedenle dönem kar zararına alınan satış karı, buradan çıkarılarak bilançoda öz kaynakların altında vergisinden arındırıldıktan sonra net bir şekilde yer alacaktır. KGK ve SPK formatlarına uygun Bilanço formatında bunun için açılan "Paylara İlişkin Primler/İskontolar" kalemi altında gösterilecektir. Bunu sağlamak amacıyla ya yine yasal defterler üzerinde veya muhasebe dışında mali tablo düzeltme defteri (veya Sermaye Piyasası Defteri) üzerinde aşağıdaki kayıtlar yapılacaktır.

_____ / _____	
645 MENKUL KIYMET SATIŞ KARLARI	200.000.-
525 PAYLARA İLİŞKİN PRİMLER/İSKONTOLAR	160.000.-
691 DÖNEM KARI VERGİ VE YASAL YÜKÜMLÜLÜKLER KARŞILIĞI	40.000.-
_____ / _____	

Bu kayıtlar bir düzeltme mizanı üzerinde de gösterilebilir. Böyle bir düzeltme mizanının görünümü aşağıdaki gibi olacaktır. Bakiyeler ise Bilanço'nun ve Kar Zarar Tablosuna gidecek rakamlardır.

HESAPLAR	Yasal Mizan Tutarı	İlaveler	İndirimler	TMS/TFRS Tutarı
131 ORTAKLARDAN ALACAKLAR	800.000.-			800.000.-
500 SERMAYE	10.000.000.-			10.000.000.-
510 GERİ ALINAN PAYLAR	600.000.-			600.000.-
525 PAYLARA İLİŞKİN PRİMLER/ İSKONTOLAR		160.000.-		160.000.-
540 YASAL YEDEKLER 540.30 Geri Alınan Paylara İlişkin Yedekler	600.000.-			600.000.-
542 OLAĞANÜSTÜ YEDEKLER (570 GEÇMİŞ YILLAR KARLARI)	(600.000.-)			(600.000.-)
645 MENKUL KIYMETLER SATIŞ KARLARI	200.000.-		200.000.-	0,-
691 DÖNEM KARI VERGİ VE YASAL YÜKÜMLÜLÜKLER KARŞILIĞI 691.10 Hesaplanan Vergi	40.000.-		40.000.-	0.-

Yukarıdaki örnekte geri alınan paylar alış bedelinin üzerinde bir bedel ile satıldığı için kar ile sonuçlanmıştır. Ancak daha düşük bir bedel ile de satılması

olasılığı vardır. Bu durumda kar zarar hesabının tam tersi bir durumla karşılaşılacaktır ve vergi yasalarına göre vergi doğmayacak zarar doğacaktır. Kar; iştirak hissesi satış karı olarak kabul edilmediği ve istisnadan faydalandırılmadığı için zararın kurum kazancından indirilmesinde, hatta dönem zararı varsa izleyen yıllara devrinde bir sakınca yoktur. Bu zarar istisnaya konu olmayan faaliyet zararı kabul edildiğinden 5 yıl boyunca izleyen yılların karından mahsup edilebilecektir. Bu nedenle TMS 12 Gelir Vergileri Standardına göre Ertelemiş Vergi Aktifi de yaratacaktır. Aksi halde, yani istisnadan yararlanan bir kar olarak kabul edilmiş olsa idi, zararda vergiden indirilemeyecek daha sonraki yıllara taşınamayacak idi. Bunun tabii sonucu olarak ertelenmiş vergi varlığı da doğmayacaktı. Çünkü vergiden istisnaları düzenleyen Kurumlar Vergisi Kanunu'nun 5nci maddesinin son bendine göre kurumların kurumlar vergisinden istisna edilen kazançlarına ilişkin giderler veya istisna kapsamındaki faaliyetlerinden doğan zararların istisna dışındaki kurum kazancından indirilmesi mümkün değildir.

Yukarıda verilen örnekte, geri alınan payların yarısı 2,TL den değil de, 1.-TL den satılmış olsa 200.000.-TL zarar dönem içinde 645 Menkul Kıymet Satış Zararlarına kaydedilmiş olacaktır. Bunun yılsonunda TMS/TFRS'lere uygun şekilde getirilebilmesi için aşağıdaki gibi bir düzeltme kaydı gerekecektir.

_____ / _____	
525 PAYLARA İLİŞKİN PRİMLER/(İSKONTOLAR)200.000.-	
285 ERTELENMİŞ VERGİ ALACAĞI	40.000.-
655 MENKUL KIYMET SATIŞ ZARARLARI	200.000.-
691 DÖNEM KARI VERGİ VE YASAL	
YÜKÜMLÜLÜKLER KARŞILIĞI	40.000.-
691.30 Ertelemiş Vergi Geliri	
_____ / _____	

5.3. Geri Alınan Payların İptal Edilmesi

TTK ve SPKuru'u'nun belirlemelerine göre belirli bir süre içinde elden çıkarılması gerektiği halde elden çıkarılmayan pay senetleri zorunlu olarak sermaye azaltımı suretiyle itfa edilir. Böyle bir durumda mevzuatın şekil şartlarını ihmal edersek muhasebesinde de bazı durumların açıklığı kavuşturulması gerekmektedir. Geri alınan paylar sermaye azaltımında doğrudan ödenmiş sermayeden bir bütün olarak mı, yoksa paylar ihraç edilirken tahsil edilen tutarlar (sermaye yedekleri) ve bu payların sonradan kazandığı tutarlar (kar yedekleri) da dikkate alınarak mı düşülmelidir? Bu konuda ne TTK'nda ne de SPK tebliğinde bir hüküm bulunmaktadır. Bu konuda en iyi kaynak Mülga "Kayıtlı Sermaye-Geri Alınan Özsermaye Araçları hakkında Yorum 16 " yı aksi bir somut düzenleme olmadığı için esas kabul edilebilir. Bu yorum üç seçenektan birini seçmeye izin vermektedir(Pellens ve diğerleri, 2013, s. 504):

- a) Payların alım maliyetinin bir blok olarak öz kaynaklardan indirilmesi (costmethod),
- b) Bu payların ihracı nedeniyle oluşan tahsilatın hangi özkaynak kalemlerine olumlu yansıması varsa, onlardan sıra ile indirimiönce ödenmiş sermaye, daha sonra ihraç primlerinden karşılanması, eğer hala yetmiyor ise kar yedeklerinden karşılanması(par value method),
- c) Öncelikle ödenmiş sermayeden,daha sonra işletmenin takdirine göre mevcut özsermaye kalemlerinden belirli bir mantık içinde indirim.

yukarıda verilen seçeneklerin uygulamasına örnek verilecek olursa, itibari değeri 1.-TL olan payların her birine 2,0 TL ödenerek alınmış olsun. Bu durumda 1 nci şıkkının uygulanması durumunda ödenmiş sermayeden 1.- TL değil, 2,0 TL düşülecektir. Bu durumda, ödenmiş sermaye oldukça önemli ölçüde azaldığı gibi, ödenmiş sermaye tutarının, pay sayısı ile ilişkisi de kopacaktır. Örneğin şirketin 1.000 adet, 1.- TL itibar değeri üzerinden ihraç edilmiş 1.000.-TL sermayesi olsun. Bunun %10 una tekabül eden 100 pay için 200.- TL ödenmiş olsun ve bunlar için sermaye azaltılması yoluna gidilecek olsun. Böyle bir durumda 200.- TL doğrudan sermayeden düşüldüğü zaman kalan her bir payın kayıtlı değeri 0,8888 TL'ye (= 800.-TL/900 adet pay) inmektedir. Oysa böyle bir

kayıtlı değer ne defter üzerinde, ne pay senetleri üzerinde yer almaktadır. Görüldüğü gibi böyle bir uygulamanın imkânı bulunmamaktadır¹⁷.

2 nci şıkkın uygulamasında ise öncelikle iptal edilecek payların itibari değeri kadar ödenmiş sermayeden indirim olacak, kalan ise sermaye yedeği niteliğindeki paylardan düşülecektir. Bunlar varsa hisse senedi ihraç primleri, enflasyon düzeltmeleri nedeniyle doğan ve henüz sermayeye ilave edilmemiş paylardan oluşabilir. Yine eğer 5 yılını doldurmuş ise Gayrimenkul ve İştirak Paylarının Satışından elde edilmiş kazançlar olabilir. Ancak yasal ve kısıtlanmış yedeklerden kullanım yapılamaz¹⁸. Yine TMS/TFRS uygulamaları sonucunda Diğer Kapsamlı Kar Zarar üzerinden özkaynaklarda raporlanan tutarlarda bu işlemlerde kullanılamaz. Bunlar yetmediği zamanda kar yedeklerinden (olağanüstü yedekler) kullanım yapılabilir ki, böyle bir durumda kullanılan kısımlar kar dağıtımı ile eşanlıdır ve gelir stopajına tabi tutulmaları gerekir.

3 ncü alternatif kısmen işletmenin takdiri ile yapılandır. Yani öncelikle iptal edilecek payların itibari değerine uygun miktarda ödenmiş sermayeden indirim ve daha sonra diğer öz kaynak kalemlerinden işletme yönetiminin takdiri ile indirim şeklindedir. Tabiidir ki bu kalemlerin içinde Diğer Kapsamlı Kar Zarar Tablosu'ndan geçtikten sonra özkaynaklarda raporlanan gelir ve giderler söz konusu değildir.

Bunların dışında geri alınan ve itfası gereken pay tutarını karşılayan yedeklerin bulunmaması gibi bir durumla da karşılaşılabilir. Hatta sermayenin 2/3' ünün yitirilmesi nedeniyle tasfiyeye girmemek için, zararla birlikte geri alınan paylarda itfa edilebilir. Bu gibi durumlarda yapılabilecek tek işlem, varsa kullanılabilirdiği kadar yasal yedekleri kullanmak, kalanının tamamen sermaye hesabından indirilmesini sağlamaktır. Bunun sonucunda da sermaye hesabının ve pay sayılarının yeniden tespit edilmesi gerekir. Tedavüldeki hisse sayısında

---

¹⁷ Bu örneği buraya getirmemizin nedeni, böyle bir uygulamanın olabilirliğini belirtmek içindir. Yoksa kayıtlı sermaye sistemini tercih eden Türkiye gibi hiçbir ülkede bunun kullanılabilmesi mümkün değildir. Ancak kayıtlı sermaye sistemini kullanmayan, payların itibari değeri olmayan, yeni ihraçların ve geri alınan payların spekülâtif bir şekilde tekrar satılabildiği uluslararası hukuk çevrelerinde bu alternatifin mümkün olduğunu özellikle belirtmekte yarar vardır. Yine pay senetleri değişik kategorilerde ihraç edilebilen, sadece borsa da satılan paylarda itibari değer olmayan, diğer kategorilerde yine bir tescil edilmiş sermaye bulunan hukuk çevrelerinde de bu şekilde bir uygulamanın olduğunu belirtmekte yarar vardır.

¹⁸ Eğer genel yedek akçe ödenmiş sermayenin yarısını geçiyor ise, bu da mümkündür TTK Md.519/3.

da indirimle gidileceği için hisse senetlerinin tamamen yeniden düzenlenmesi gerekebilir.

6. SONUÇ VE ÖNERİLER

Yeni TTK' ile az da olsa bir kısım payların geri alınabilmesi olanağı SPK tabi şirketler dışında da sağlanmış olup, bu uygulama bir anlamda şirketler hukukumuzda bir gelişmedir. Ancak, oran olarak nominal sermayenin %10'u ve diğer taraftan en az bu kadar tutarda ödenmiş sermaye ile kısıtlanmamış yedeklerin dışında serbest yedek bulunması zorunluluğu ve daha bir çok izin gereği (Genel Kurul ve SPK Kurulu) bu imkanı çok büyük ölçüde sınırlamaktadır. Artık tek kişilik A.Ş.lerin var olabileceği, borsaya açık şirketlerin kendi pay senetleri üzerinde piyasa yapıcı aracılığıyla fiyat düzenlemesi yapabilme olanağının bulunduğu bir ortamda böyle sınırlamaların pek anlamı kalmadığına inanıyoruz.

Her ne kadar bu hususta daha da serbesti taraftarı isek de, kötü örneklerde gözlemlendiği gibi bu uygulamanın bir vergi düzenlemesinin ve şirketin içinin boşaltılmasının bir aracı olmasına da karşı olduğumuz kesindir. Bunu önlemek amacıyla vergi otoritelerinin konuya açıklık getirmelerinin bir gereklilik olduğu inanıyoruz. Özellikle, azınlıkta kalan, şirketlerin hesapları ile pek yakın ilgisi olmayan ortakların bundan bilgilenmesi yayınlanan finansal tablolar ve eklerinin sayesinde açıklanmış olmaktadır. Böylece şirketler hukukunda da gereklilik olan asimetrik bilgi olgusunun giderilmesi kısmen giderilebilecektir. Ancak bu TMS/TFRS'na uygun finansal tablo yayınlayan çok sınırlı sayıda SPK tabi şirketler için söz konusu olmaktadır.

KGK'nun yaptığı düzenlemeler ile bağımsız denetime tabi şirketlere TMS/UFRS'nı uygulamama olanağı verildikten sonra esas büyük kitle için bunları öğrenme olanağı hemen hemen kalkmış görünmekte olup, finansal tablolar yanıltıcı olabilecektir. Çünkü KAYİK dışı olarak ilan edilen ve her biri Türkiye'de büyüklük sıralamasında başı çeken birçok şirketin bunları bilançolarında aktifte göstermeleri, sermayeden indirmeden, gerçek bir varlık olarak raporlama olanağı KGK düzenlemeleri ile imkân dâhiline girmiş bulunmaktadır. Uygulamada, çoğu şirket, Tekdüzen Hesap Planı'nın gereği olduğunu düşünerek, bilançonun aktifinde, çoğu kez "Menkul Kıymetler" grubunda raporlamaktadırlar. Böyle olunca, aktifte geri alınan paylar kadar bir

tutar donuk aktif olarak yer almaktadır. Oysa bunlar çoğu kez ortakların şirketten çektikleri tutarların karşılığıdır ve tekrar tahsil olanakları hemen hemen yok gibidir. Önerimiz, KGK bunu dikkate alarak yeni bir düzenleme ile Tekdüzen Hesap Planı'nda açık olmayan bu uygulamanın bilançonun özkaynaklar altında raporlanmasını sağlaması yönündedir. Aynı imkanın, Maliye Bakanlığı tarafından tekdüzen hesap planında bazı ek düzenlemeler yapılarak da sağlanabileceğine inanmaktayız.

Halka açık olmayan şirketlerde payların özellikle hakim ortaklardan geri alım ve yine bunlara tekrar satışında uygulanan fiyat, hem ticari hayatta şirketten alacaklıların haklarını korumak, hem de vergi matrahı aşındırmasına neden olmamak amacıyla düzenlemelere ihtiyaç göstermektedir. Bu payların tekrar satışında elde edilen kazanç veya kayıplar ile, bunların öz sermayeden indirilmesinde ek düzenlemelere ihtiyaç bulunduğu kanısındayız.

KAYNAKÇA

- Ayan, Ö. (2013). 'Anonim Şirketin Genel Kurul Kararı İle Kendi Paylarını İktisap Etmesi veya Rehin Almasının Koşulları (TTK 379)', *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 17 (1-2), 185-228.
- Kamu Gözetimi Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu. (2016). TMS 32: Finansal Araçlar: Sunum Stanadardı. Erişim: http://kgk.gov.tr/contents/files/tms_seti/tmstfrs2011ktp/TMS_32.pdf Erişim tarihi:02.03.2016
- Pellens, B., Fülbeir, R. U. F., Gassen, J. & Sellhorn, T. (2011). *Internationale Rechnungslegung*, 8.Auflage, Schaeffer Poeschel Verlag.
- Pirgaip, B. (2014) Pay Geri Alınları İle Geri Alım İşlemlerinin Neden ve Sonuçlarının Analizi: Borsa İstanbul Üzerine Bir Uygulama, Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi.
- Pulat, Ö. (2013). 'Anonim Şirket Ortaklarından Hisse Geri Almalarının Ticaret ve Vergi Hukuku Boyutu'. *Vergi Dünyası*, Ağustos:119-128.
- Sayan, H. (2009). 'Anonim Şirket Hisselerinin ortakları Tarafından Satışının Vergisel Sorunları'. *Vergi Dünyası*, (336), 74-81.
- Sermaye Piyasası Kurulu (2013) Önemli Nitelikteki İşlemlere İlişkin Ortak Esaslar ve Ayrılma Hakkında Tebliğ" 24.12.2013 tarih Resmi Gazete.
- Sermaye Piyasası Kurulu. (2014). II-22.1 Geri Alınan Paylar Tebliği, 3.1.2014 tarihli Resmi Gazete.
- Sözer, C. (2013). *Anonim Şirketlerin Kendi Paylarını İktisabının Vergisel Sonuçları*. İstanbul:Vedat Kitapçılık.
- Yüce, Ç. (2013). 'Hisse Bedelinin İştirakin Dağıtılmamış Karlarını da İçerdiği Durumlarda Maliyet Tespitindeki Avantaj'. *Vergi Dünyası*, (381), 21-29.